

Pamätník
príslušníkov PTP
v Žiline

"Dvakrát do týždňa boli politické školenia, niekedy namiesto nich sme dve hodiny pochodovali a spievali budovateľské piesne... Cieľom školení bolo prevychovať nás, najmä tých ,politicky nespoľahlivých'. Presne citujem odprednášané témy: Buržoázny nacionalizmus na Slovensku, Klérofašizmus, Bohatstvo Vatikánu, Slovenskí biskupi pred národným súdom, Nebezpečenstvo kulactva, malej i veľkej buržoázie, podnikateľov, šmelinárov, rozvratníkov... Oslavovali sme vstup roľníkov do Jednotných roľníckych družstiev, priateľstvo so Sovietskym zväzom na večné časy. Americký kapitalizmus sa odsudzoval ako najhoršia forma vojenskej mašinerie, číhajúcej na naše chyby... Kto sa nezúčastnil na školení alebo pochodovaní, išiel do väzenia, mal sprísnený režim, obmedzený prídel jedla, spal na holej doske, mal iba jednu deku – a ráno musel fárať."

Jozef Macko, bývalý zaradenec do PTP

ODMEŇOVANIE

Príslušníci PTP dostávali za svoju prácu **plat**, ale **30 % mzdy si ponechávala armáda a 70 % dostala vojenská správa**, ktorá z nich vojakom strhávala ďalších 70 – 90 % úhradu za stravu, oblečenie, ubytovanie, nemocenské poistenie atď. Zvyšné peniaze boli rozdelené na dve polovice. Jedna bola priamo vyplácaná vojakom. Druhá sa im ukladala na vkladnú knižku, s ktorou počas výkonu vojenskej služby nemohli disponovať. Pri menovej reforme v máji 1953 boli tieto úspory vymenené za nové peniaze v najhoršom kurze 50 : 1.

ZÁNIK PTP

V dôsledku politických zmien po smrti Josifa Stalina a Klementa Gottwalda v marci 1953, protestov zo zahraničia aj kritiky rodinných príslušníkov brancov zaradených do PTP, došlo k postupnému rušeniu týchto smutne preslávených útvarov. Po reorganizácii vojenských pracovných jednotiek 1. novembra 1953 boli prepustení do civilu muži, ktorých odvedli na mimoriadne vojenské cvičenia alebo slúžili aj po uplynutí dvojročnej prezenčnej vojenskej služby. **K definitívnemu zrušeniu PTP došlo 1. mája 1954.** Vojaci z posledného odvodného ročníka 1952 boli preložený do technických práporov so štatútom bojových útvarov, ale po skončení prezenčnej služby museli zostať ďalších sedem mesiacov na

mimoriadnom vojenskom cvičení. Bývalým „čiernym barónom“ však naďalej zostal biľag politickej nespoľahlivosti. Väčšina z nich nemohla študovať na vysokých školách a vykonávať povolanie primerané svojej kvalifikácii. Niektorí boli až do pádu komunistického režimu v roku 1989 sledovaní tajnou políciou.

CHCEŠ VEDIĎ VIAC?

Odporúčané webstránky:
www.upn.gov.sk; www.enrs.eu

.tasr.

POMOCNÉ TECHNICKÉ PRÁPORY

Pomocné technické prápory (PTP) boli v rokoch 1950 – 1954 zvláštne útvary Československej ľudovej armády určené na pracovné využitie a prevýchovu politicky nespoľahlivých osôb, ktoré podliehali brannej povinnosti. Vojenskú službu v nich vykonávalo asi 60 000 mužov. Nakoľko mali vychádzkové uniformy označené čiernymi výložkami, zaužívala sa pre nich posmešná prezývka „čierni baróni“.

Bedřich Reicin
(1911 – 1952), hlavný
organizátor vzniku PTP

B. Bokor ako
zaradenec do PTP

Príslušníci 6. roty 68. ľahkého
PTP na stavbe železničnej trate
pri Banskej Bystrici

Alexej Čepička (1910 – 1990),
československý minister národnej
obrony v rokoch 1950 – 1956

50. roky

Príslušník PTP B. Bokor
s kamarátmi

Príslušníci PTP nasadení
na banské práce

Prvými jednotkami pre politicky nespoľahlivých vojakov prezenčnej služby boli štyri odlúčené cestné prápory, ktoré vznikli 1. októbra 1948 v rámci ženijných plukov. Napriek tomu, že slúžili na stavebné a zemné práce, mali stále štatút bojových útvarov. Zaradňovali do nich študentov vylúčených z vysokých škôl, mladých mužov zadržaných pri nelegálnom prechode štátnej hranice, bohoslovcov, brancov nemeckej a maďarskej národnosti, Rómov a synov zámožnejších roľníkov (tzv. kulakov), živnostníkov, bývalých majiteľov tovární a nájomných domov, ale aj kriminálnych zločincov a vojakov s prehrškami voči disciplíne.

VZNIK PTP

Iniciátorom vzniku PTP bol námestník ministra obrany generál Bedřich Reicin. V júni 1950 navrhol, aby boli **pre politicky nespoľahlivých vojakov prezenčnej služby vytvorené tábory, v ktorých popri základnom výcviku bez zbrane absolvujú prevýchovu ťažkou prácou**. Oficiálne vznikli PTP 1. septembra 1950, keď sa odlúčené cestné prápory zmenili na ľahké PTP. Rozkaz na vytvorenie štyroch ťažkých PTP, ktoré nahradili vojenské banské oddiely, podpísal minister národnej obrany generál Alexej Čepička 1. októbra 1950. Bývalý príslušník Milan Fekiač na svoje zaradenie do PTP spomínal slovami: „Prišiel za mnou starý otec a povedal: Milanko môj, už si doštudoval. V ruke držal povolávací rozkaz. Išiel som hneď na vojenskú

katedru, že čo s tým. Veď študujem, tak na vojnu ísť nemôžem. Nikto sa so mnou nebavil, tak som musel narukovať. To som ešte nevedel, že ma odveľli do PTP.“

O zaradení vojakov do PTP spočiatku rozhodovali previerkové komisie pri vojenských útvaroch. Od roku 1951 však k „**čiernym barónom**“ ručkali všetci branci, ktorých odvodové komisie označili ako „politicky nespoľahlivé osoby“. Takto klasifikovaní muži nesmeli slúžiť so zbraňou, nemohli získať inú hodnotu ako vojak a v rámci „prevýchovy“ museli absolvovať politické školenia.

PRACOVNÉ NASADENIE

Ľahké PTP poskytovali pracovné sily pre vojenské stavebné podniky, ktoré prevádzkovali kameňolomy a budovali obytné domy, kasárne, továrne, cesty, železnice, elektrárne, priehrady, letiská a vojenské cvičiská. Príslušníci **ťažkých PTP** boli nasadení v uhoľných baniach. Od „čiernych barónov“ sa vyžadovalo, aby plnili a prekračovali pracovné normy, pretože ich velitelia v takom prípade dostávali odmeny. Naopak, na ich ubytovanie, hygienické podmienky a bezpečnosť sa nebral veľký ohľad. Bývalý príslušník PTP Ján Paulíny na pracovné zaradenie spomína slovami: „Prízvukovali nám, že vlasti sa neslúži len so zbraňou v ruke, ale aj prácou. Po lekárskej prehliadke nás rozdelili. Nikto nevedel, kam ideme. S kuframi sme nastúpili do nákladných áut, ktoré nás odviezli na želez-

ničnú stanicu. Tam nás čakali vagóny dobytčiaci. Ráno sme už vystupovali na stanici Orlová, v Ostravsko-karvinskom uhoľnom revíri. Dostali sme montérky, prilbu, lampu, lopatu a fárali sme 700 metrov pod zem dolovať uhlie. Boli sme tam pozbieraní tak rôzne. Klerici, maďarskí a nemeckí vojaci, synovia živnostníkov, kulakov, od 20 do 46 rokov.“

Tisícny mužov si z nasadenia v PTP odniesli trvalé zdravotné následky a približne 400 zomrelo v dôsledku pracovných úrazov.

PTP SA ROZRATAJÚ

Pri odvodoch brancov sa nepodarilo naplniť plánované početné stavy PTP. Preto boli od konca roka 1951 na rozkaz ministra Čepičku povolávané „politicky závadné osoby a osoby štítiace sa práce“ vo veku 18 – 60 rokov na mimoriadne vojenské cvičenia, ktoré sa mali konať „na dobu neurčitú“.

Do PTP sa týmto spôsobom dostali väzni zo zrušených táborov nútenej práce, kňazi, rehoľníci, muži oslobodení od výkonu základnej vojenskej služby, účastníci západného odboja a bývalí príslušníci nemeckej armády. Do konca roka 1952 pribudlo k pôvodným ôsmim práporom PTP ďalších desať ľahkých a dva ťažké. Na Slovensku boli umiestnené ľahké PTP č. 54, 63 a 68, ktoré mali postupne veliteľstvá v Lešti, Komárne, Novákoch a Košiciach.